

2014 ihracatını AB kurtardı

Barış Soybilgen*

Yönetici Özeti

2014 yılında Türkiye'nin ihracatı bir önceki yıla göre yüzde 3,8 artarak 152 milyar dolardan 158 milyar dolara çıktı. Bu artış hızı Türkiye'nin uzun vadeli ortalama ihracat artış hızının oldukça altında bir rakama denk gelmektedir. 1980-2014 arası Türkiye'nin ihracatının ortalama artış hızı yüzde 12,5'dir. Ancak geçtiğimiz yıl Türkiye'nin başlıca ticaret partnerlerinin bir çoğunun karışıklık içinde olduğu da dikkate alınmalıdır. Geçtiğimiz yıl büyüme hızı artan AB'ye yapılan ihracat ise yüzde 8,6 artarak son üç yılın en yüksek hızına ulaştı.

2014 yılında Türkiye'nin dış ticaret partnerlerinde bir dizi karışıklık yaşandı. Rusya'ya bağlı grupların Ukrayna'nın doğusunu işgal etmesi, sonrasında Avrupa Birliği (AB) ve Amerika Bileşik Devletleri'nin (ABD) Rusya'ya yaptırım uygulaması, ardından petrol fiyatlarında meydana gelen büyük düşüş Rusya ekonomisini krize sürükledi. Sonuçta Türkiye'nin hem Rusya'ya hem de Ukrayna'ya ihracatı azaldı. Bunun yanında yine 2014 yılında Almanya'dan sonra Türkiye'nin en büyük ikinci ihracat pazarı olan Irak'ın terör tehdidi ile boğuşması Irak'a yapılan ihracatın da

azalmasına neden oldu. Yine Libya'daki iktidar savaşları da Türkiye'nin bu ülkeye yaptığı ihracatı olumsuz etkiledi. Bu ülkelerde yaşanan ihracat kayıpları AB'ye yapılan ihracatla bir miktar telafi edilmeye çalışılsa da ihracatın artış hızı yine de 2014 yılında düşük bir seviyede kaldı.

Ticaret partnerlerinde karışıklık

2013 ve 2014 yılları Türkiye'nin yakın coğrafyasında karışıklıklarla geçen yıllar oldu. Orta Doğu, Kuzey Afrika, Ukrayna ve Rusya bir dizi karışıklık ve savaş yaşadı. Bu savaşlar Türkiye'nin ticaret partnerlerinin ekonomilerine zarar verdiği ölçüde Türkiye'nin ihracatını da olumsuz yönde etkiledi. 2013 yılında Rusya, Ukrayna, Libya, Mısır ve Irak'a yapılan ihracat toplam ihracatın yüzde 17,8'ini oluştururken, bu oran 2014 yılında yüzde 15,2'ye düştü. Buna karşın Suriye hala iç savaşla uğraşmasına rağmen, Türkiye'nin Suriye'ye yaptığı ihracat 2014 yılında yüzde 75,9 arttı.

Rusya ve Ukrayna'nın durumu

Ukrayna'da halk ayaklanması Şubat 2014'te başladı. Çok kısa sürede hükümet düştü ve devlet

*Barış Soybilgen, Betam, Araştırma Görevlisi
baris.soybilgen@eas.bahcesehir.edu.tr

başkanı Rusya'ya sığınmak zorunda kaldı. Rusya yeni hükümeti tanımadı ve Rusya destekli gruplar Kırım'ı ve Ukrayna'nın doğusundaki bazı bölgeleri işgal etti. Mart 2014'te AB ve ABD bu işgal nedeniyle Rusya'ya bir dizi yaptırım uygulamaya başladı. Bu yaptırımlar 2014 yılı içinde giderek ağırlaşarak devam etti.

Tablo 2'de görüldüğü üzere Ukrayna ve Rusya arasındaki çatışma bu ülkelere olan ihracatın sert bir şekilde düşmesine neden oldu. 2014 yılında bir önceki yıla kıyasla, Türkiye'nin Rusya ve Ukrayna'ya olan ihracatı sırasıyla yüzde 14,6 ve yüzde 21 oranında azaldı. Bu ihracat daralmasından en büyük zarar gören ürün grupları motorlu kara taşıtları ve tekstil ürünleri oldu. Bir önceki yıla kıyasla bu ülkelere bu iki ürün gamında 700 milyon dolara yakın daha az mal satıldı.

Irak, Suriye, Mısır ve Libya'nın durumu

Türkiye'nin Irak'a yaptığı ihracat 2008'den beri güçlü bir şekilde artma eğilimine girmişti. 2013 yılında yazdığımız 145 no'lu araştırma notunda ihracat artış hızı bu şekilde giderse yakın bir gelecekte Irak'ın Türkiye'nin en büyük ticaret partneri olacağını yazmıştık.¹ Fakat Orta Doğu'daki karışıklıklar bunun gerçekleşmesinin önüne geçti. İŞİD'in 2014 Haziran ayında başlattığı saldırılar, Irak'ın orta kesimindeki Musul başta olmak üzere önemli şehirlerin düşmesine neden oldu. 2012 ve 2013'te sırasıyla Türkiye'nin Irak'a yaptığı ihracat yıllık bazda yüzde 30,2 ve yüzde 10,4 artmıştı (Tablo 2). Irak'taki iç savaş nedeniyle 2014 yılında ise Irak'a yapılan ihracat yüzde 8,8 oranında düştü

(Tablo 2). Irak gibi büyük bir ihracat pazarının bu durumda olması Türkiye'nin potansiyel ihracat artış hızını önemli ölçüde kısıtlıyor.

Suriye'de ise iç savaş halen sürmektedir. Buna rağmen Irak'ın aksine Suriye'ye yapılan ihracat son iki yıldır artıyor. 2011 yılında Suriye'de iç savaş başladığında bu ülkeye yapılan ihracat çok hızlı bir şekilde daralmış ve 2010 yılında 1.8 milyar dolar olan ihracat 2012 yılında 500 milyon dolar seviyesine düşmüştü (Tablo 2). Suriye'de iç savaş bir kaç cephede devam etmesine rağmen Türkiye'nin Suriye'ye yaptığı ihracatın 2014 yılı itibariyle yeniden 1.8 milyar dolar seviyesine dönmesi gerçekten beklenmedik bir gelişme (Tablo 1 ve 2). Genel olarak bütün ürün gruplarının ihracatında bir artış olmasına rağmen en fazla artış gösteren ürün grupları sırasıyla diğer eşyalar, hububat ürünleri, bitkisel sıvı yağlar, tekstil ürünleri ve motorlu kara taşıtları oldu.

Arap Baharı'nın güçlü bir biçimde hissedildiği Mısır ve Libya, 2013 ve 2014 senelerinde bir dizi sorunla boğuşmak zorunda kaldı. Arap Baharı'ndan sonra başa gelen Müslüman Kardeşler 2013 yılında darbeye devrildikten sonra Mısır ve Türkiye'nin ilişkileri bir miktar geriledi. Ülkedeki belirsizlik ticarete de yansdı. 2013 yılında Mısır'a yapılan ihracat yüzde 13 oranında azaldı. 2014 yılında ise tam olarak toparlanamayarak sadece yüzde 3,1 arttı (Tablo 2). Libya'da ise Kaddafi'nin düşüşünden sonra bir türlü istikrar sağlanamadı. En son olarak 2014 Haziran ayındaki seçimler sonucunda ülkede iki rakip hükümet oluştu. Bu karışıklıklar sonucunda 2014 yılında Libya'ya yapılan ihracat yüzde 25,2 azaldı (Tablo 2).

¹ Barış Soybilgen, 2013. "2012'de İhracatı Altın Sırtladı." Betam Araştırma Notu 13/145.

AB'nin durumu

2012 yılında yaşanan AB borç krizi AB ekonomisinde de daralmaya neden olarak Türkiye'nin AB'ye olan ihracatının yüzde 5,1 azalmasına neden olmuştu. AB borç krizinden çok hızlı çıkamadı. 2013 yılında AB ekonomisi neredeyse hiç büyümeyenken, 2014 yılında yüzde 1,3 büyüdü. Buna rağmen Türkiye AB'ye olan ihracatını 2013 ve 2014 yıllarında yüzde 6,2 ve yüzde 8,6 oranında arttırdı.

Almanya bilindiği gibi Türkiye'nin en büyük ihracat pazarı. Irak'ın durumu da dikkate alındığında Almanya'nın bir numaralı ihracat pazarı olma durumunun uzun bir süre daha devam edeceği anlaşılıyor. Almanya 2013 ve 2014 yıllarında sırasıyla yüzde 0,1 ve yüzde 1,5 büyüdüğü halde, Almanya'ya yapılan ihracat 2012'den 2014'e yüzde 15,4 arttı. Bunu takiben 2012 yılında toplam ihracatın yüzde 8,6'sı Almanya'ya yapılırken 2014 yılında bu rakam bir yüzde puan artarak yüzde 9,6'ya çıktı (Tablo 1). Almanya'nın yanında İngiltere ve İspanya'nın toplam ihracat içindeki payı da aynı dönemde 0,6 yüzde puan arttı. 2013 ve 2014 yıllarında ekonomisi küçülen İtalya'ya bile Türkiye ihracatını güçlü bir biçimde arttırmış görünüyor. 2012 yılından 2014 yılına Türkiye'nin İtalya'ya olan ihracatı yüzde 12,1 arttı.

Uzun Vadeli Trendler

2012 yılında İran'a uygulanan Amerikan ambargosu nedeniyle İrandan alınan petrol ve doğalgazın bedeli altın ile ödenmişti. Altın ihraç kalemi olarak gözüktüğü için bu durum Orta

Doğu'ya yapılan ihracatın normalden yüksek gözükmeye yol açmıştı. Bu nedenle uzun vadeli trendleri daha iyi inceleyebilmek için altından arındırılmış rakamlara bakıyoruz. Şekil 1, 1999 – 2014 yılları arasında ülke gruplarına yapılan altın hariç ihracatın toplam ihracat içindeki yüzdesini ve nominal olarak büyüme oranlarını gösteriyor. Daha önceki notlarda belirttiğimiz gibi 2007'den sonra Avrupa'nın toplam ihracat içindeki payı hızlı bir şekilde düşmeye başladı. Altın hariç ticaret rakamlarına bakıldığında 2007 yılında Avrupa'nın toplam ihracat içindeki payı yüzde 55 iken 2012 yılına gelindiğinde bu oran yüzde 40'a düştü. Kuzey Afrika ve Orta Doğu'nun (KA+YOD) payı ise bu dönemde hızlı bir biçimde yükselerek yüzde 17'ler seviyesinden yüzde 30'lar seviyesine kadar geldi. Ancak 2012'den beri Türkiye'nin KA+YOD'a yaptığı ihracat bu ülkelerdeki karışıklıklardan dolayı düşük bir oranda arttı.

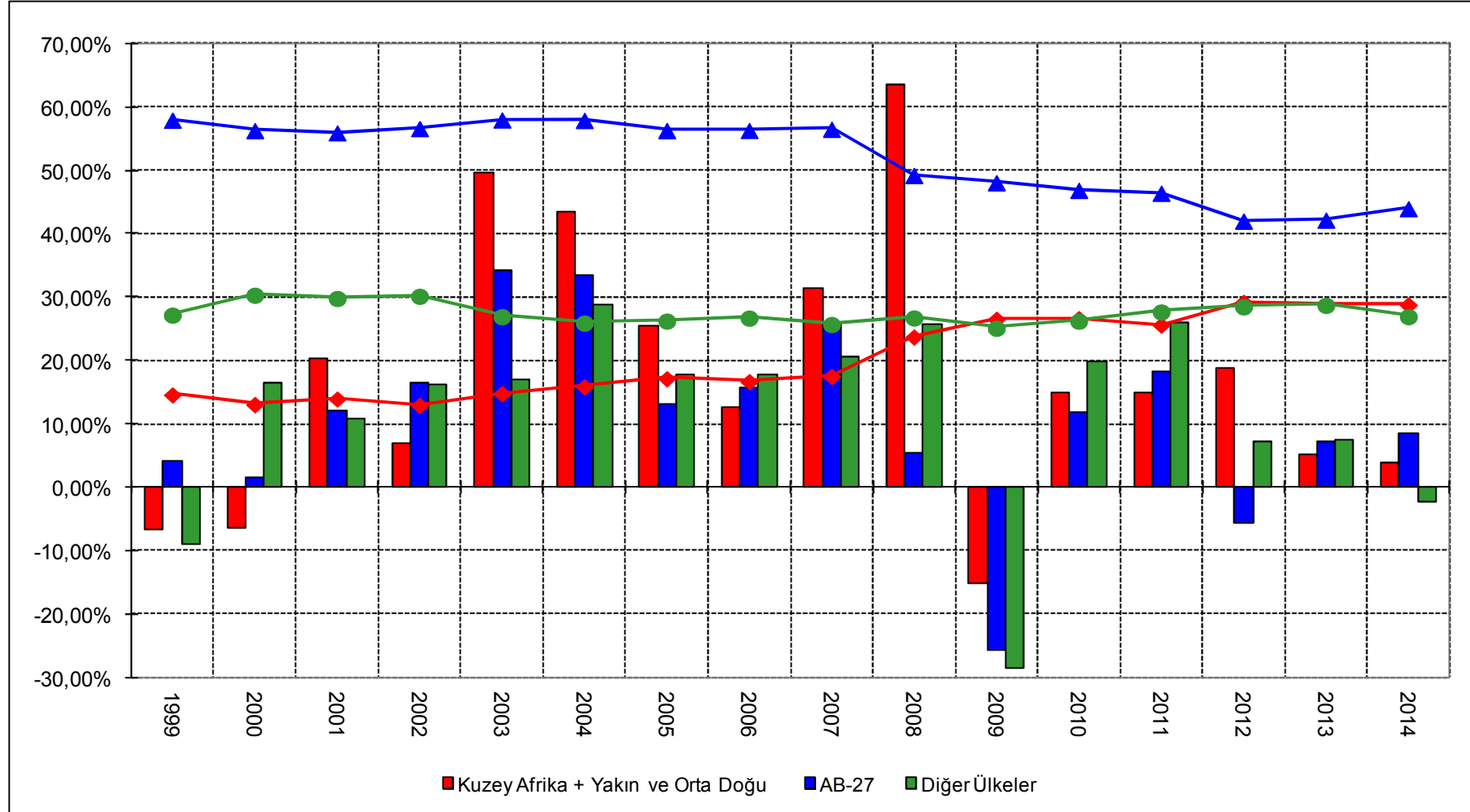
Jeopolitik riskler ve Türkiye'nin bölge ülkeleri ile olan ilişkilerinin durumu nedeniyle bir kaç yıl daha KA+YOD'a yapılan ihracatın sınırlı bir artış göstermesini bekliyoruz. Türkiye'nin önemli ticaret ortaklarından biri olan Rusya'ya uygulanan ambargo ve petrol fiyatlarındaki düşüş bu yıl Rusya'nın ekonomisinde güçlü bir daralmaya yol açacak. Bu da Türkiye'nin ihracatına önemli ölçüde azaltıcı etki yapacak. 2015 Ocak ayında bir önceki yılın aynı ayına göre, Rusya'ya yapılan ihracatın yüzde 31,4 düştüğü görünüyor.

Eurostat tahminlerine göre önümüzdeki bir kaç yılda daha AB bölgesinde güçlü bir toparlanma beklenmiyor. Bu nedenle AB'ye yapılan ihracat artışının 2014 seviyesindeki gibi devam etmesini

beklemektedir; 2007 öncesi gibi yüksek ihracat artış hızlarını bir süre daha görmeyi beklemiyoruz. Buna rağmen diğer bölgelerin durumu düşünüldüğünde bu dönemde AB'ye yapılan ihracat Türkiye'deki ihracat sektörü için kurtarıcı olacaktır.

AB'nin düşük büyüme oranı ve Türkiye'nin yakın çevresinde karışıkların devam etmesi nedeniyle 2015 yılında da Türkiye'nin ihracat artış hızının düşük kalmasını bekliyoruz.

Şekil 1. 1999 – 2014 yılları arasında ülke gruplarına yapılan **altın haric ihracatın** toplam içindeki yüzdesi ve nominal olarak büyüme oranları. (Çizgi grafikler ülke gruplarının ihracat içindeki yüzdelere gösterirken, bar grafikler yıllık büyüme oranlarını göstermektedir.)

Kaynak: TÜİK, Betam.

Tablo 1. AB-27, Kuzey Afrika ve Yakın ve Orta Doğu ülkelerine 2012-2014 yıllarında yapılan **nominal ihracat** (milyon \$) ve toplam içindeki payları.

AB -27						
	Nominal			Paylar		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Almanya	13.124	13.703	15.151	8,6	9,0	9,6
İngiltere	8.694	8.785	9.906	5,7	5,8	6,3
İtalya	6.373	6.718	7.142	4,2	4,4	4,5
Fransa	6.199	6.377	6.465	4,1	4,2	4,1
İspanya	3.717	4.334	4.751	2,4	2,9	3,0
Hollanda	3.244	3.538	3.460	2,1	2,3	2,2
Romanya	2.495	2.616	3.008	1,6	1,7	1,9
Belçika	2.360	2.574	2.939	1,5	1,7	1,9
Polonya	1.854	2.059	2.402	1,2	1,4	1,5
Bulgaristan	1.685	1.971	2.041	1,1	1,3	1,3
Yunanistan	1.401	1.437	1.537	0,9	0,9	1,0
İsveç	1.186	1.149	1.320	0,8	0,8	0,8
Avusturya	1.001	1.057	1.135	0,7	0,7	0,7
Danimarka	984	1.005	1.077	0,6	0,7	0,7
Malta	919	887	1.015	0,6	0,6	0,6
Çek Cumhuriyeti	786	772	837	0,5	0,5	0,5
Slovenya	548	666	743	0,4	0,4	0,5
Macaristan	518	652	694	0,3	0,4	0,4
Portekiz	441	617	558	0,3	0,4	0,4
Slovakya	392	436	472	0,3	0,3	0,3
İrlanda	347	380	471	0,2	0,3	0,3
Litvanya	276	403	351	0,2	0,3	0,2
Finlandiya	302	298	330	0,2	0,2	0,2
Letonya	127	151	193	0,1	0,1	0,1
Estonya	169	197	178	0,1	0,1	0,1
Lüksemburg	52	52	66	0,0	0,0	0,0
Güney Kıbrıs	4	2	0	0,0	0,0	0,0
AB-27 Toplam	59.198	62.838	68.242	38,8	41,4	43,3

Kaynak: TUIK, BETAM

Kuzey Afrika						
	Nominal			Paylar		
	2012	2013	2014	2012	2013	2014
Mısır	3.679	3.200	3.298	2,4	2,1	2,1
Cezayir	1.813	2.003	2.078	1,2	1,3	1,3
Libya	2.139	2.753	2.060	1,4	1,8	1,3
Fas	1.015	1.193	1.407	0,7	0,8	0,9
Tunus	797	892	915	0,5	0,6	0,6
Kuzey Afrika Toplam	9.443	10.041	9.758	6,2	6,6	6,2
Yakın ve Orta Doğu						
Irak	10.822	11.949	10.894	7,1	7,9	6,9
BAE	8.175	4.966	4.656	5,4	3,3	3,0
İran	9.922	4.193	3.887	6,5	2,8	2,5
Suudi Arabistan	3.677	3.191	3.046	2,4	2,1	1,9
İsrail	2.330	2.650	2.951	1,5	1,7	1,9
Azerbaycan	2.585	2.960	2.876	1,7	2,0	1,8
Suriye	498	1.024	1.802	0,3	0,7	1,1
Gürcistan	1.253	1.246	1.444	0,8	0,8	0,9
Ürdün	771	744	907	0,5	0,5	0,6
Lübnan	846	819	781	0,6	0,5	0,5
Yemen	486	605	644	0,3	0,4	0,4
Umman	268	374	491	0,2	0,2	0,3
Kuveyt	291	335	372	0,2	0,2	0,2
Katar	257	244	345	0,2	0,2	0,2
Bahreyn	209	199	204	0,1	0,1	0,1
Filistin	63	76	91	0,0	0,0	0,1
Ermenistan	0	0	0	0,0	0,0	0,0
Yakın ve Orta Doğu Toplam	42.451	35.575	35.391	27,8	23,4	22,5
Kuzey Afrika + Yakın ve Orta Doğu						
Toplam	51.894	45.616	45.149	34,0	30,0	28,6

Tablo 2. Seçilmiş ülkelere yapılan yapılan **nominal ihracat** (milyon \$) ve yıllık değişim.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ukrayna	1.004.771.571	1.260.423.143	1.729.760.289	1.829.206.650	2.189.244.511	1.729.797.756
Rusya Federasyonu	3.189.607.392	4.628.152.963	5.992.633.393	6.680.777.245	6.964.209.480	5.944.113.078
Libya	1.795.117.369	1.932.370.242	747.629.415	2.139.439.617	2.753.095.645	2.059.805.872
Mısır	2.599.030.331	2.250.576.879	2.759.311.302	3.679.194.873	3.200.362.079	3.298.366.247
Suriye	1.421.636.808	1.844.604.582	1.609.861.216	497.960.228	1.024.473.298	1.801.999.765
Irak	5.123.406.267	6.036.362.316	8.310.129.576	10.822.143.970	11.948.905.271	10.893.562.500
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ukrayna		25,4%	37,2%	5,7%	19,7%	-21,0%
Rusya Federasyonu		45,1%	29,5%	11,5%	4,2%	-14,6%
Libya		7,6%	-61,3%	186,2%	28,7%	-25,2%
Mısır		-13,4%	22,6%	33,3%	-13,0%	3,1%
Suriye		29,8%	-12,7%	-69,1%	105,7%	75,9%
Irak		17,8%	37,7%	30,2%	10,4%	-8,8%

Kaynak: TUIK, BETAM